

ביטוי "עקרונות המלחמה" במערכת סיני

אלוף משה בר-כוכבא

המלחמה של צה"ל ב-1956 לאור
"עקרונות המלחמה" כפי שהם מנוסחים
כיום. שכן עקרונות אלה הנם אחת הדרכים
החשובות המאפשרות לעמוד באורח
מקצועי על טיבה של המערכה ועל לקחיה
החשובים.

הרקע ל"מבצע קדש"

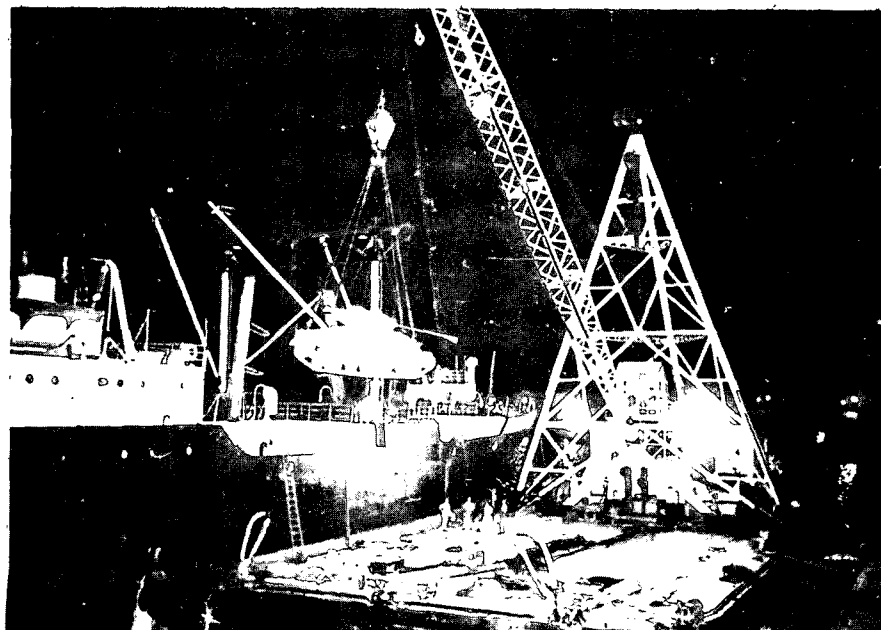
ב-1956 הייתה מצרים האויב הקיצוני ביותר של
ישראל והיותה את האיום הרציני ביותר על
קיומה. צבאה התעצם והשתכלל בעקבות עסקות
נשק עם הגוש הסובייטי וקציניו עמדו בראש
מפקדה מבצעית משותפת שהוכפפו אליה צבאות
מצרים, סוריה וירדן, כאשר ההסכם היה צריך
לקבל תוקף באוקטובר 1956.

מערכת סיני הייתה המלחמה הראשונה
שצה"ל לחם לאחר מלחמת העצמאות והיא
התאפיינה במרכיבים מודרניים: חיל אוויר,
חיל-ים, שריון וצנחנות.

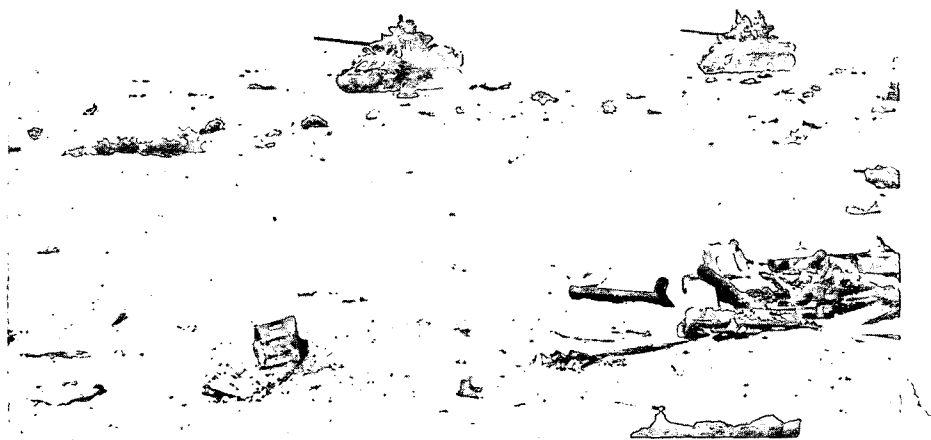
המלחמה — כך יש להניח — תוכננה
על בסיס כללים וגורמים שיקנו לצה"ל
יתרונות בקרבות עם המצרים, ויאפשרו לו
להשיג את המשימות שהטיל עליו הדרג
המדיני, אך אין ביטחון כי מתכנניה בחנו
את איכותה של התכנית המבצעית
בשיטתיות ועל-פי "עקרונות המלחמה"
האוניוורסליים המוכרים לנו כיום. חלק
מאלה היוו באותה עת תורה שבעל פה ולא
מערכת תורתית כתובה, ממוסדת ומחייבת.
בין אם עשו זאת כך או אחרת, דומני כי
כיום, 30 שנה לאחר מערכת סיני, רשאים
אנו לנתח ולבחון את מרכיביה —
יתרונותיה ומגבלותיה — של תפיסת

"צריך היה להיות גאון כדי להאמין שהטנקים,
ובעיקר אלה שרק הגיעו ארצה, היו מסוגלים
לנסוע עד התעלה. גאונות זו היתה לשריונאים. הם
האמינו ואמנם הגיעו".

רב-אלוף גור, "מנסיונות סיני"

פריקת טנקים בנמל לפני מבצע "קדש" ולקראתו
(ארכיון צה"ל)

בדרך ניצנה-קצימה. ההחלטה להטיל את השריון לגזרת קצימה-אבו עגילה הייתה חריגה מעקרון הדבקות במשימה (ארכיון צה"ל)

החיוניות ביותר בסיני במרחב אבו עגילה-ביר גפגפה — ניתן לראות בה חריגה מעקרון ה"דבקות במשימה" כפי שהטיל הרמטכ"ל על הפיקוד. וכך גם לגבי קרב המיתלה. קרב זה מעלה בעקבותיו את הבעייתיות של הנושא "מרווח היזמה" שנשאר בידי המפקד החייב להיות קשור בעקרון "המשימה, והדבקות במשימה" המוטל עליו על-ידי המפקדה הממונה.

"התחבולה וההפתעה"

עיקרון זה בא לכיטוי מיטבי במבצע "קדש" ברמה האסטרטגית.

הכוונה האמיתית ליזום מלחמה בחזית המצרית הוסוותה כלפי ירדן תוך ניצול ההחלטה הירדנית להזמין כוחות עיראקיים בעקבות פעולות גמול של צה"ל. ישראל הכריזה, כי היא שומרת לעצמה חופש תגובה אם כוחות עיראקיים יפרו את האיוון ואת הסטטוס קוו על-ידי הצבת כוחות בקרבת הגבול הישראלי. לצורך ההנאה נרתמו גם כלי התקשורת והעיתונות, ולמעשה רק מתי מעט בפיקוד הבכיר של צה"ל ידעו בטרם זמן על הכוונות האמיתיות בדבר פתיחת המערכה הצפויה. הערפל נתעבה בעזרת פעילות ענפה של עוצבות צה"ל אשר נדרשו לסייר ולתכנן משימות כיבוש בחזית הירדנית. הייתה זו תחבולה מתוחכמת, ויחד עם פעילות נוספת הצליחה להפתיע את המודיעין ואת פיקוד צבא המצרי בפתיחת המערכה. נוספה לכך גם הצנחת הצנחנים במיתלה, שהייתה הפתעה אסטרטגית ותרמה להצלחת המבצע ברמה הפיקודית. המהלך של

השריון לא היו מוכרים ומוטמעים במידה מספקת בקרב הפיקוד הבכיר של צה"ל. אלמלא זאת, ייתכן שהיה ניתן להן ביטוי יעיל יותר בהכנות למלחמה, בתכנונה ובניהולה ונצחונו של צה"ל היה גדול ומהיר יותר. כלומר, ניתן להניח כי בתנאים אלה יכלו מטרות המלחמה של צה"ל ושיטת פעולתו להיות שונים מכפי שאכן היו. הגדרת המשימה הייתה כרוכה בהתלבטות בשאלה האם ההשתלטות על השטח תביא להכרעת הכוח הלוחם המצרי או להשמדתו.

התלבטות מעין זו שבה ועולה לקראת כל מלחמה והקביעה המרוקת תצטרך להתקבל תוך כדי מבצע ובהתחשבות באופיה של המלחמה הצפויה.

בדרך כלל חייב לדעתי להיות איזון בין שתי המגמות הללו אם כי התנאים הלאומיים שלנו מחייבים על-פירוב כי היעד האסטרטגי העליון שלנו יתמקד בהשמדת כושרו המבצעי של האויב תוך דגש מיוחד על הבסת העוצמה האווירית והמשורינת שלו.

מערכת סיני מעלה שתי בעיות הנראות לי קשורות לעקרון "המשימה, והדבקות במשימה". האחת בתחום המערכתי והיא קשורה בהחלטתו של אלוף הפיקוד להטיל את השריון למערכה והשניה בתחום הטקטי: קרב הצנחנים במיתלה. ב-29 באוקטובר 1956, כ-24 שעות לפני התכנית המטכ"לית, החליט אלוף הפיקוד להטיל את השריון — את חטיבה 7 — למערכה בגזרת קצימה-אבו עגילה. החלטה זו — על אף שהביאה לזירוז הקצב המבצעי, השיגה יתרונות בולטים והייתה המפתח להצלחתו של צה"ל בגזרה

מצרים עודדה את פשיטות הרצח של הפדאיון, הטילה הסגר ימי על דרום הארץ ואימצה תפיסה מלחמתית נגד ישראל. כמובילה בתחום זה בעולם הערבי, רכשה לה גם מעמד לאומי ובינלאומי. מצב זה יצר בישראל חשש שהמתנה נוספת עלולה לאפשר התלכדות סופית של מדינות ערב בראשותה של מצרים כנגד ישראל ולפיכך הוחלט לצאת "למלחמה מונעת יזומה", כדי להקדים מלחמה שהייתה עלולה להתפתח בתנאים מבצעיים ומדיניים גרועים בהרבה מבחינתה של ישראל. בכך מימש צה"ל עיקרון הגנתי עתיק יומין המנוסח בתנ"ך כחוק וכציווי: "הקם להרגך — השכם להרגו". ובלשון ימינו אין זה כי אם עקרון המלחמה "יזומה והתקפיות" בראייה של הגנה עצמית קיומית.

המשימה והדבקות בה

כוונת צה"ל כפי שהוגדרה על-ידי המטכ"ל בפקודת "מבצע קדש" נוסחה כך:

צה"ל יבצע את המשימות הבאות:

יצור איום צבאי על התעלה על-ידי תפיסת יעדים צמודים לתעלה.

יכבוש את מַצְרֵי מפרץ אילת.

ישבש את המערך המצרי בצפון סיני וימוטט אותו.

יהיה בכוונות התקפית בפיקוד המרכז והצפון למקרה שנותקף על-ידי סוריה ולבנון.

יגן על מרחב המדינה.

צה"ל השתלט תוך שבועה ימי לחימה על כל סיני כאשר כוחותיו ניצבים בצמוד לתעלת סואץ, שרם-אל-שייח בידיהם, וחופש השיט בדרום מובטח. הצבא-המצרי הובס והאבדות שהוסבו לצה"ל היו מעטות יחסית. ציוד לחימה מצרי רב הושמד ונלקח שלל, האוכלוסיה האזרחית בישראל לא נפגעה ופעילות המחבלים הופסקה. צבאות ערב האחרים נוטרלו, לא סייעו לצבא מצרים בלחימתו ובשל כך נקרע ביניהם קרע עמוק באותה תקופה.

בראייה אסטרטגית הושגו כל המטרות במלואן, ואפילו הורחבו תוך כדי המלחמה בעקבות הניצחון המוחץ והיוקרתי של צה"ל. נוסף לכך, גם סיומה המוצלח של המערכה ממחיש כי מרכיב "המשימה" שבעיקרון "המשימה והדבקות במשימה" כפי שנוקבע על-ידי המטכ"ל, היה ריאלי ומותאם ליכולתו ולכושרו המבצעי של צה"ל באותם הימים.

למרות ההכרה הריאלית הכללית בכושרו המבצעי של המטכ"ל, אל לנו לשכוח כי תכונותיו וסגולותיו המבצעיות האסטרטגיות של חיל

חטיבה 9 לכיבוש מפרץ שלמה, החדרת חטיבה 7 דרך מיצר הדייקה לעורף מתחם אבו עגילה ולביר חסנה והנעת חטיבת הצנחנים בציר כונתילה-נחל, היו גם הם מהלכים מערכתיים מפתיעים וסייעו להתמוטטות המהירה של המערך ההגנתי המצרי.

אנשי מילואים בשדה הקרב — כמערכת סיני הייתה הזדהות עמוקה של לוחמים ומפקדים עם המטרות והמשימות (ארכיון צה"ל)

"יישום עקרון היזמה וההתקפיות"

מרכיב "היזמה" מצא את ביטויו במערכת סיני בהחלטה האסטרטגית של צה"ל להקדים את המצרים במהלך ההתקפי ולנקוט יזמה זו, לאחר שהאמצעים שנקטו נגד המחבלים לא הביאו לתוצאות הרצויות. היזמה באה לידי ביטוי גם בגיוס בעלי ברית למבצע, ובהקמת קואליציה שכללה גם את צבאות צרפת ובריטניה.

ברמה המערכתית באה היזמה לידי ביטוי בהחלטותיו של אלוף הפיקוד להטיל את חטיבה 7 למערכה כ-24 שעות לפני המועד שבתכנון הבסיסי — פרק זמן שנודעה לו משמעות.

המרכיב ההתקפי של העיקרון השתקף בצעם ההחלטה שקיבלה המנהיגות הלאומית ובהוראה לפיקוד המטכ"ל לפתוח במתקפה, לאחר שהגיעו למסקנה ששום תפיסה הגנתית — ותהיה יעילה ככל שתהיה — לא תאפשר הסרת האיום מעל מדינת ישראל והשגת מטרותיה הלאומיות.

תפיסה זו נתמכה ברעיון כי רק מתקפה אסטרטגית בינורועית רבת עוצמה, היא אשר תאפשר להביס את הצבא המצרי בטרם יגיע לשיא עצמתו ותממש ניצחון משכנע ומכריע, אשר יאפשר להסיר את האיום הקיומי לישראל, ולהרתיע צבאות ערב אחרים ממערכה קואליציונית נגד ישראל.

עקרון "הריכוז ומיצוי העצמה"

עקרון הריכוז בא לידי ביטוי אסטרטגי במערכת סיני בהקצאת הסד"כ המרכיב לפיקוד הדרום, שכלל שתי מפקדות של אוגדות: 38 ו-77, שתי חטיבות שריון מתוך השלוש שהיו בצה"ל באותה עת; חטיבת הצנחנים היחידה ושש חטיבות חי"ר, מתוך ה-12 שהיו בסד"כ של צה"ל. כמו כן שועבדו כל עצמתם של חיל-האוויר וחיל-הים לחזית הדרום.

חיל-האוויר הופעל בעיקר להגנת שמי המדינה, לסיוע לכוחות היבשה, והיה בכוננות לתקיפת חיל-האוויר המצרי. חיל-הים הופעל להגנת חופי המדינה וכסיוע לכוחות חזית הדרום.

מאמץ עיקרי פיקודי שכלל את החטיבות 4, 7, 10 ו-37 הופעל בציר המרכזי בגזרה אבו עגילה, המהווה שטח מפתח בהגנת סיני. המאמץ העיקרי נתמך על-ידי מאמץ משני בציר החוף ומאמצים משלימים בציר כונתילה, בציר למפרץ שלמה וברצועת עזה.

המרכיב "מיצוי הכוח" שבעיקרון המלחמתי ברמה האסטרטגית נפגם לדעתי בעקבות תפיסת פתיחת המלחמה שהושפעה בין היתר משיקולים מדיניים.

המתקפה בשלביה הראשונים נשאה אופי של פשיטה נרחבת מוגבלת בהיקפה או פעולת גמול יותר מאשר אופי של מהלומה מרוכזת, המונחת כעת ובעונה אחת על-ידי מירב העוצמה, כפי שמלחמה מודרנית צריכה להיות מאופיינת.

אופי כזה של פתיחת המלחמה מוסבר ברצון להקרין לחימה מוגבלת זמנית ומקומית וזאת במגמה למנוע קידום מהיר של עתודות המטכ"ל המצריות שהיו מרוכזות באיזור התעלה. מסופקני אם בסופו של דבר הייתה שיטה זו כדאית שכן היא דרשה להקריב את היתרונות הטמונים בהפעלת מירב העוצמה בפתיחת המלחמה כפי שמחייבים עקרונות "הריכוז ומיצוי העוצמה".

הליקויים של ההיערכות המצרית ההגנתית האסטרטגית איפשרו לנו לממש נצחונות, למרות אי הדבקות המושלמת בעקרון הריכוז. הדבר התאפשר כי מעבר לקו ההגנה המצרי הקדמי היה מרחב ריק עצום, ללא גייסות באמצע, ואילו בקרבת התעלה וממערב לה היו פרוטות עתודות המטכ"ל — כשש חטיבות חי"ר וחטיבת שריון. היערכות פגומה זו איפשרה לצה"ל להביס את הכוחות הקדמיים המצריים מבלי שיכלו להסתייע ביעילות ובעוד מועד בעתודות המטכ"ל.

הערבים, אגב, למדו לקח זה וכיום הם ממקמים את עתודותיהם הארמיזוניות והמטכ"ליות קרוב עד לקו החזית הרבה יותר מכפי שהיה במערכת סיני ובמלחמת ששת הימים.

אי מימוש הריכוז בא לידי ביטוי נוסף בהטלה מדורגת של החטיבות לכיבוש מתחם אום כתף ולא על-ידי מכה ומתקפה אוגדתית מתואמת ומרוכזת, וזו הייתה אחת הסיבות העיקריות לכשלונות שלנו במערכה זו. אי מיצוי של "עקרון הריכוז" בא לידי ביטוי נוסף בהפעלת המאמץ המוצנח במיתלה בגזרה משנית, אשר לא השתלבה עם המאמץ העיקרי היבשתי שבוצע בגזרת אבו-עגילה. גם ההכנה האווירית שהייתה צריכה להיות מרוכזת וממושכת מקדימה ובמקביל להתקפה על המערך המצרי באום-כתף-אבו עגילה, כהכנה וסיוע להתקפה היבשתית — גם היא לא נעשתה כראוי.

מכיוון שהתנאי העיקרי להצלחה במלחמה מודרנית — הפעלת מאמץ עיקרי משולב על-ידי כל הגורמים האפשריים, העומדים לרשות צבא לאותו מרחב, להשגת מטרה משותפת — לא מומש, הרי הגייסות המצריים שנלחמו באבו עגילה הצליחו להדוף מספר התקפות של צה"ל ולהסב לנו אבדות כבדות, בטרם התמוטטה התנגדותם לאחר התקפות חוזרות ונשנות.

ביטוי עקרון "שיתוף הפעולה"

עיקרון מלחמתי חשוב זה בא לידי ביטוי מגוון ברמה האסטרטגית במערכת סיני, החל משיתוף פעולה קואליציוני עם צבא צרפת ובריטניה, וכלה בשילוב מוצלח בין הדרג המדיני לדרג הצבאי בישראל. ניתנה תשומת לב לתכנון שיתוף הפעולה הבינורועי ולביצועו והוא מומש במבצע בהרבה גזרות.

חיל-הים סייע בתפוקת ובהנחתת טנקי אי-אס-איקס לחטיבה 9 תוך תנועתה ולחיתמה לכיבוש מפרץ שלמה, ואילו חיל-האוויר שולב בהצנחת הצנחנים במיתלה ובא-טור ושיבש כיעילות את קידומה והפעלתה של חטיבת השריון המצרית החדשה מהתעלה להתקפת-הנגד לעבר גזרת אבו עגילה. הכנעת הפריגטה המצרית איברהים אלאוואל גם היא נעשתה באמצעות לחימה משולבת אווירית-ימית.

כרמה הטקטית שילוב ושיתוף פעולה בין חילי בא לביטוי מיוחד בלחימתה של חטיבה 7, בלחימה במרחב רפח ובחלימת הצנחנים במיתלה ובחבירה אליהם.

אולם היו גם תקלות חמורות בשיתוף פעולה בתחום הצבאי שהתבטאו בתקיפה של מטוסינו את כוחותינו כפי שאירע בגזרת ביר חסנה-אבו עגילה, ותיאום לקוי בין כוחות שכנים, אשר הביא לירי כוחותינו זה על זה.

במערכת סיני התברר כי ככל שהמלחמה ניידת יותר כך קשה יותר לממש שיתוף פעולה יעיל, והדבר מצריך הכנה יסודית בהרבה מזו שהגייסות קיבלו בטרם המלחמה.

בתחום הקרב המשולב מהווה מערכת סיני מהפך שבו ירש חיל השריון את הככורה, והפך מגורם מסייע לגורם מוביל בכוחות היבשה. כל החילות נדרשו להתאים את תפיסותיהם המבצעיות לאלה של השריון, כאשר הגרעין העיקרי שבו הוא הטנק, וזאת מבלי שהחילות יאבדו את ייחודם ותיוגותם בשדה הקרב, כשותפים חשובים בלחימה משולבת במסגרת צוותי קרב, בכל הרמות.

יישום עקרון "רוח הלחימה"

הרוח הקרבית הייתה הבסיס להישגים המבצעיים של מערכת סיני. הייתה הזדהות עמוקה של הלוחמים ושל המפקדים עם מטרות המלחמה ועם משימותיהם המבצעיות. תכונה זו הביאה לגילויי התנדבות, העזה, אמונה, אומץ לב ויוזמה. להישגי המבצע היו השלכות חינוכיות חיוביות הן בצבא"ל והן בקרב האזרחים, והם הציגו את צבא"ל ואת ישראל בפני אומות העולם כעם לוחם המוכן להבטיח את חירותו בהעזה וגבורה.

יישום עקרון "הניידות, הרציפות והמהירות" מערכת סיני, שבמהלכה השתלט צבא"ל על שטח הגדול ממדינת ישראל במשך שבעה ימי לחימה, הנה דגם חיובי לביטוי של עיקרון זה. עקרון הניידות, הרציפות והמהירות בא לידי ביטוי אסטרטגי בהצנחת הצנחנים במיתלה ובא-טור, בחדידה של חטיבה 9 למפרץ שלמה בשילוב חיל-הים כאותו מרחב ובהעברת נקודות כוכד

אוויריות צבא"ליות ממרחב למרחב.

אולם הלך העיקרי החיובי שנרכש ממערכת סיני הוא לגבי כושר ניידותן של עוצבות השריון כפי שהומחש בציר המרכזי ובציר החוף. אורך הנשימה התנועתית, סגולות התמרון והגמישות, שהתגלו תוך כדי לחימתו של השריון במערכת סיני, היו בעלי חשיבות רבה בהפקת הלך של צבא"ל כולו. רק מעטים האמינו שהטנקים יהיו מסוגלים לגמוא מרחקים של מאות קילומטרים, ברציפות, במהירות וללא תקלות טכניות רציניות. הניידות, הקצב הרצוף, והמהירות היו את הבסיס למיטוט כושרם ההגנתי של המצרים, ולעמידה בלוח זמנים שלא איפשר לחץ מדיני בין-לאומי להפסקת הלחימה בטרם הושגו מטרות המבצע.

יישום עקרון "העתודה והגמישות"

צבא"ל פרס במערכת סיני את חטיבת שריון 37 באיזור רחובות, את חטיבת חי"ר 12 באיזור צריפין ואת חטיבת חי"ר 2 באיזור מחנה דוד, כעתודות מטכ"ל אסטרטגיות. על-פי תפיסה זו העתודות היו מפוצלות ורחוקות מזירת המאמץ העיקרי שנתקיים בפיקוד הדרום. ייתכן שזו הייתה הסיבה העיקרית לתקלות המרובות בהפעלת חטיבה 37 בגזרת אוס-כתף, ובחוסר הצלחתה להטות את הכף לטובתנו במערכה זו, למרות המפקדים המנוסים והמוכשרים שפיקדו עליה. עתודות אלה היו צריכות לאפשר לצבא"ל תגובה התקפית בחזיתות צפון ומרכז אם התנאים המבצעיים יחייבו זאת, אולם גמישות זו דרשה להקריב את עקרון "הריכוז ומיצוי העצמה" והחלישה את המאמץ העיקרי של צבא"ל בחזית.

יישום עקרון "איכות המפקדים, המפקדות והגייסות"

המפקדים והמפקדות זכו, לפני מערכת סיני, להכשרה שתלמד אותם למצות את סגולותיו החיוביות של השריון בשדה הקרב. תפיסת הקרב המשולב טרם הוטמעה במידה מספקת וטרם הוכרה היטב בקרב הפיקוד של צבא"ל. המפקדות של צבא"ל — האוגדות, הפיקודות והמצפ"ע — לא היו מאומנות ומאורגנות לפקד על איגודי כוחות דיוויזיוניים, ולהנהיג אותם בלוחמה ניידת מהסוג שבא לידי ביטוי במבצע "קדש". איכות הגייסות הסדירים הייתה טובה הן בשריון והן בחי"ר. לעומת זאת כשירותם המבצעית של גייסות המילואים לא הייתה כרמה הנדרשת. הם חסרו מוטיבציה להסתערות, לכיבוש ולהתקפות.

הלחמים העיקריים ממערכת סיני מלמדים, כי איכות המפקדים, המפקדות והגייסות מהווה את היסוד להישגיות מבצעית ופיצוי חיוני ללחימה

בתנאי נחיתות בכמות ובאמצעי לחימה. ואמנם על בסיס לקח זה צויד צבא"ל, ובמיוחד חיל-האוויר, חיל-הים וחיל-השריון, באמצעי לחימה חדשים ומשוכללים יותר. נעשה גם שיפור בהכשרת המפקדים, המפקדות והגייסות ואימונים אלה נעשו במתכונת חדשה ועל בסיס תכנית רב שנתית, שתוצאותיה החיוביות באו לביטוי במלחמת ששת הימים.

יישום עקרון "יציבות העורף והספר"

מזה שנתיים לפני 'מבצע קדש' עמדו הספר והעורף הישראלי בפני פגזים הולכים וגוברים של "פידאיון". השיא היה בחודשים אפריל-מאי 1956, ואחד מביטוייו הייתה פשיטת המחבלים על המוסד החקלאי שפריר שבמרכז הארץ, ורצח שישה מתלמידיו. המצרים עודדו בגלוי את פעילות המחבלים, שבסיסה רצועת עזה שהייתה בשליטה מצרית. ירדן גם היא איפשרה, בשל לחץ מצרי, פעילות מחבלים משטחה, שנועדה לפגוע במטרות בשטחה של ישראל. בעיית המחבלים לא באה על פתרונה על אף פשיטות הגמול של צבא"ל. פעולות הפידאיון הופנו כאמור בעיקרו של דבר נגד העורף והספר, ואלה עמדו בהן תוך הפגנת יציבות, ונכונות להיאבק אשר באה לביטוי בין היתר בהיענות לגיוס של מערך המילואים, בן כ-100 אלף אזרחים, במהירות ותוך התייצבות שיא.

התחזוקה

המערכה בסיני התמקדה ביסודה בשליטה בצירים העיקריים והמעטים שחצו את חצי האי לאורכו ולרוחבו.

תנופת ההתקדמות לעומק לעבר התעלה הייתה מותנית בביטוי הניידות לא רק בכוחות אלא גם במרכיבי התחזוקה.

חטיבה 9 תחזוקה בין היתר באמצעות הספקה מהים. הצנחנים, בהתקדמותם מכונתילה לעבר מצבת פרק, תוספקו באמצעות הצנחת דלק וחלקי חילוף באיזור תמד. אולם נושאי התחזוקה באו לידי ביטוי מיוחד בהפעלת עוצבות השריון, ובעיקר בתפעולה המבצעית של חטיבה 7, כאשר זו הוחדרה לעורפו של מתחם אבו-עגילה, כאשר היא מנותקת ממלאי הדלק והתחמושת ומיחידות חימוש שלא יכלו לנוע בעקבות החטיבה, בנתיב הקשה במיצר הדיקה. בתנאים אלה היה צורך לקבל החלטה נועזת תוך לקיחת "סיכון תחזוקתי" והתמודדות עם קשיי הספקה.

ההחלטה בתחום זה הייתה קשה במיוחד, שכן חטיבה 7 הייתה צפויה באותו זמן להתקפת נגד על-ידי כוח משוריין מצרי, ששוגר מהתעלה והייתה סכנה שהחטיבה תיתפס ללא ציר תחזוקה

פתוח עקב לחימתו העיקשת של מתחם אום-כתף ואבו עגילה אשר חסם את הכביש שאיפשר הספקה יעילה בהיקף שנוקטת לה חטיבת משוריית.

מערכת סיני, באמצעות הבעיות התחזוקתיות שהעלתה וההתניה שהייתה במיצוי הסגולות המבצעיות של הכוחות והתלות שלהם בתחזוקה יעילה ומאורגנת, הקפיצה את חשיבותו של המרכיב התחזוקתי.

על בסיס לקחים אלה אורגנה המערכת התחזוקתית מחדש כך שתוכל להתמודד ביתר יעילות בתחזוקת צבא מודרני נייד, משוריין וממוכן, ובין היתר במגמה להגביר את אורך הנשימה התחזוקתית של העוצבות ולשחרר מהתלות המוחלטת של תחזוקה בכבישים על-ידי ניוד חלק מהמרכיבים ברכב רב מינוע.

כבר על בסיס לקחי מערכת סיני ראוי היה לדעתי להפוך את התחזוקה לעיקרון מלחמתי בתנאי צה"ל.

צנחנים בדרך לאל-נחל. עד 1956 היה החי"ר הגורם העיקרי בלחימת צה"ל (ארכיון צה"ל)

עם מדינות ערב ולא התכוונה לכך, אולם המחישה לערבים כי לא ניתן להביס את ישראל בשדה הקרב וכי ישראל לא חסכול התגרות מתמשכת ופגיעה באזרחיה בספר ובעורף.

שלושים שנה עברו מאז מערכת סיני, אך היא לא נשכחה, והמערכת הצה"לית עד היום מושפעת מהשראתה.

לימוד מהלכי המלחמה נמשך והלקחים שהופקו מהם הם רבים וחשובים והיוו בסיס לפיתוח התורה שהנחילה לנו הישגים מפוארים ב-1967.

הצלחתה של מערכת סיני נבעה, בין היתר, מכיטות של מירב העקרונות המלחמתיים, גם אם הם בוטאו ללא מודעות מיוחדת לכך. כמו כן מימושם במערכה היווה, את המניע והבסיס העיקרי שאיפשר השגה מלאה של מטרות המלחמה הצה"ליות. מבצע "קדש" מזכיר לנו את "התעוזה היוזמת" שאותה אנו חייבים לזכור גם כימינו כאשר צבאות ערב מאיימים על קיומנו.

תפיסת הביטחון בעקבות מערכת סיני: בעקבות מערכת סיני חלו שינויים ניכרים בתורת הביטחון של צה"ל, כאשר העיקריים היו הבאים:

א. שבירת מחסום החשש להתמודדות עצמית נגד צבאות ערב. ניתוח המלחמה הראה כי גם בלעדי בעלות בריתה יכלה ישראל להביס את הצבא הגדול והמשוכלל שבין צבאות ערב — הצבא המצרי.

ב. צה"ל אימץ את תפיסת הלחימה המשוריית והוסב ברכבו מצבא חי"ר למשוריין וממוכן.

ג. חילות האוויר והים קיבלו קדימות נכונה וצוידו באמצעי לחימה משוכללים ומתקדמים.

ד. "עקרונות המלחמה" כגון "הניידות והתמרון", "היוזמה וההתקפות", "ההפתעה והתחבולה", "שיתוף הפעולה" ו"הריכוז ומיצוי העצמה" והרגשת הביטחון של הדרג המדיני והצה"לי הבכיר ב"איכות הפיקוד והגייסות", היוו גורמי יסוד להכנתו של צה"ל לקראת מלחמות עתידיות, וזאת בעיקר על בסיס לקחי מערכת סיני.

ה. עקרונות אלה הוטמעו בצה"ל, והיוו מדריך מכוון בפיתוחם של מרכיבי הלחימה. זאת ועוד, לדעתי הכרה זו הייתה המניע העיקרי לביטחון העצמי וההחלטה המדינית והצה"לית לצאת למערכה העצמאית היוזמת והמפתיעה כעשר שנים מאוחר יותר, ב-1967, נגד כל צבאות ערב.

תפיסת הביטחון הצה"לית לקראת מערכת סיני ואחריה

לקחי מערכת סיני היוו מנוף להתחדשותו של צה"ל בכל התחומים כולל בתורת הלחימה והביטחון, ולהלן פירוט תפיסות היסוד הבטחוניות של צה"ל לפני מערכת סיני ואחריה.

תפיסת הביטחון של צה"ל לפני מערכת סיני:

הדוקטרינה הבטחונית של צה"ל לפני מערכת סיני התבססה על הגורמים הבאים: —

קיום הרתעה כנגד צבאות ערב. שיתוף פעולה עם בעלי ברית.

הימנעות ממערכת התשה של מלחמה ולא מלחמה תוך שאיפה להכרעה מהירה.

אי הסכמה ואי השלמה עם שינויי היערכות אסטרטגיים של צבאות ערב כולל הצבת כוחות משלוח עיראקיים בירדן בקרבת גבולה של ישראל.

רגישות ללחץ מדיני, ומשום כך מהירות בביצוע המשימות המבצעיות.

התבססות על צבא קבע וסדיר קטן ואיכותי, הגנה מרחבית ומערך מילואים גדול.

החי"ר מהווה הגורם העיקרי בלחימה, והשריון מסייע לו במשימותיו.

ייעודם של חילות האוויר והים, שהיו מצוידים באמל"ח נחות מזה של המצרים, הושפע במערכת סיני בין היתר משיתוף הפעולה עם הבריטים והצרפתים. על כן משימותיהם ההגנתיות וההתקפיות היו בעיקר מערכיות וטקטיות ולא אסטרטגיות.

סיכום

מערכת סיני לא פתרה את הסכסוך ההיסטורי

